

ВЪВЕДЕНИЕ

Процесите на глобализацията и интеграцията на дейностите в световен мащаб са съпроводени с дълбоки промени в условията на функциониране на стопанската единица. Необходимостта от управление на промяната се определя от проявлението на редица вътрешни и външни фактори, които оказват влияние върху устойчивото развитие на индустриалното предприятие.

Функционирането в силно конкурентна среда в ерата на високите технологии и високото квалификационно и образователно равнище на човешките ресурси, поставят индустриалните предприятия пред сериозни предизвикателства при вземането на стратегически управленски решения.

В условия на турбулентна среда работят и предприятията от химическия отрасъл, където проявление намират редица специфични рискове и нови заплахи. В този контекст на преден план се поставя въпросът за повишаване на корпоративната сигурност, който е във фокуса на вниманието на риск мениджмънта на индустриалното предприятие.

През XXI век защитата на живота, здравето и трудоспособността на хората е основен приоритет на всяка националната политика по сигурността. Конкретизирането на мерките за борба с рисковете и ограничаването на заплахите, спазването на стандартите за безопасност и уточняването на критериите за сигурност, са само някои от основните практически въпроси, които имат отношение към концепцията за сигурност в химическата индустрия. Търсенето на сигурност чрез застраховане е едно от основните мероприятия в риск мениджмънта на индустриалното предприятие.

Проблематиката относно застрахователната защита на индустриалното предприятие винаги е стояла на преден план в застрахователната практика. Днес застрахователните дружества разполагат с комплекс от средства и възможности за използване на съвременни комуникационни и информационни технологии, експертни системи и методи за опознаване и оценка на риска в стопанската единица. Когато става въпрос обаче за застраховане на екологични рискове в предприятията в химическата индустрия, проблематиката придобива широкоаспектен характер и е обусловена от следните **фактори**:

Първо, застраховането на екологични рискове е тематика с дълбока обществена и социална значимост, все още обаче не достатъчно изследвана в застрахователната теория.

Второ, изграждането на големи по стойност и обем химически, металургични и други промишлени комплекси в световен мащаб води до усъвършенстване на бизнес процесите в застрахователното дело, като: андеррайтинг, актюерство, управление на риска и други, и до осъществяване на иновации в продуктовата политика на застрахователите в отговор на новите застрахователни потребности и интереси.

Трето, разрастването на химическата индустрия като основен отрасъл на световната икономика, както и използването на сложни процеси при производството на химически вещества и продукти, в съчетание с човешкия фактор при взаимодействие с технологичните системи, обуславя високата вероятност от производствени аварии, респективно от проявлението на екологични рискове с техногенен характер, които следва да бъдат обект на застрахователна защита.

Четвърто, проявлението на рисковете, свързани с човешката дейност и влиянието на антропогенните фактори върху качеството на околната среда, поставя въпроса за възможността за включване в застрахователната отговорност на екологични рискове с антропогенен характер, които обикновено остават извън периметъра на застрахователната защита.

Пето, все по-честото проявление на рискове с обществен характер поставя въпроса за сигурността на предприятията от химическата индустрия, които са с повишен риск от замърсяване на околната среда.

Шесто, реализирането на екологични рискове с природен характер е сериозна заплаха за нормалните производствени процеси в химическата индустрия, които могат да доведат не само до разрушаване на системата, но и до нарушаване качествата на околната среда.

В тази насока **актуалността** на поставената тематика провокира авторския научен интерес да се изследват възможностите на екологичното застраховане като елемент от концепцията за сигурност на малките, средните и големите предприятия в химическата индустрия. От една страна, се разглежда въздействието на екологичните рискове върху корпоративната сигурност на предприятията от химическия отрасъл. От друга страна, се анализира влиянието на химическата индустрия върху замърсяването на околната среда. И в двата случая се акцентира върху преимуществата на екологичното застраховане в корпоративния риск мениджмънт, както и върху неговите ползи за повишаване на корпоративната сигурност на предприятията в химическата индустрия.

Реализирането на екологичните рискове е твърде вероятно да доведе до замърсяване на околната среда. Възможно е проявление на комплексно въздействие на някои екологични рискове, което да се разпространи извън пределите на страната и да застраши не само националната, но и регионалната сигурност. Затова се обосновава връзката между сигурност чрез застраховане, екологична сигурност и корпоративна сигурност. Акцентира се на нарастващата роля и ефектите на екологичното застраховане сред останалите механизми за опазване на околната среда: икономически, екологични, правни.

В настоящия монографичен труд обект на изследване е застраховането на екологични рискове в индустриалното предприятие от химическия отрасъл. **Предмет** на изследването е корпоративната сигурност в индустриалното предприятие, както и взаимоотношенията между застрахователния бизнес

и химическата индустрия, които се пораждат във връзка с необходимостта от нейното повишаване.

Целта на разработката е да се изследва и анализира въздействието на екологичните рискове върху корпоративната сигурност на предприятията от химическата индустрия в контекста на политиката на Европейския съюз и на България по опазване на околната среда. Във връзка с това авторовият стремеж е да се обоснове ролята на екологичното застраховане в управлението на риска на предприятията от химическата индустрия и значението на застрахователните услуги и продукти за повишаване на корпоративната сигурност на големите, средните и малките предприятия.

Основната изследователска теза е, че съществуват възможности за повишаване на корпоративната сигурност в индустриалното предприятие чрез включване на застраховането на екологичните рискове в корпоративния риск мениджмънт в химическата индустрия.

Във връзка с формулираната изследователска теза могат да се представят **четири хипотези**.

Първа хипотеза. При изследване на поставената проблематика е заложена основната хипотеза, че ефективността на застраховането на екологичните рискове, респективно на застраховането на екологичните рискове с природен, антропогенен, техногенен и обществен характер, значително би увеличило ефективността на риск мениджмънта в индустриалното предприятие в посока на гарантиране на корпоративната сигурност в химическата индустрия и на опазване на околната среда.

Втора хипотеза. Търсенето на сигурност чрез застраховане и потребяването на застраховки на екологичните рискове е предпоставка и условие за повишаване на корпоративната сигурност в химическата индустрия.

Трета хипотеза. Включването на екологичното застраховане като основно компенсационно мероприятие в корпоративния риск мениджмънт представлява своеобразна гаранция за постигане на устойчиво развитие на индустриалното предприятие.

Четвърта хипотеза. Въпреки ползите и възможностите на екологичното застраховане в химическия сектор, търсенето на сигурност чрез застраховане е все още слабо изразено, респективно предприятията, специализирани в химическата индустрия, не се възползват достатъчно от преимуществата на застраховането на екологичните рискове.

Изследователските задачи, които се поставят при разработване на монографичния труд, са обвързани с поставените практически проблеми и въпроси за решаване и са в съответствие с целта на изследването, а именно:

Първо, да се проследи най-общо динамиката на пазара на химическата индустрия в България, Европа и по света, като се имат предвид нормативната уредба, законодателните промени и регулации в сектора.

Второ, да се представят тенденциите и перспективите за развитие на химическата индустрия в териториален и отраслови аспект у нас, като на тази база се идентифицират особеностите на отрасъла в България, които влияят върху равнището и възможностите за управление на корпоративната сигурност и безопасност в него.

Трето, да се анализират чуждият опит и добрите практики на европейския и световния пазар на химически продукти.

Четвърто, да се разкрият същността и особеностите на корпоративната сигурност в химическата индустрия, като се очертае необходимостта от корпоративна сигурност в този специфичен отрасъл на икономиката; да се представи спецификата на корпоративната сигурност в големите, средните и малките предприятия от химическата индустрия; да се подложат на идентифициране и оценка рисковите фактори в химическата индустрия в контекста на корпоративната сигурност и безопасност.

Пето, да се изследват спецификата и възможностите на екологичното застраховане за повишаване на корпоративната сигурност, като на тази основа се представи механизмът на екологичното застраховане при управление на корпоративните рискове за сигурността и безопасността в химическата индустрия.

Шесто, да се анализира експертното мнение на специалистите в предприятията от химическия отрасъл в страната относно позиционирането на екологичното застраховане в корпоративния риск мениджмънт и относно неговото влияние за опазване на околната среда.

Седмо, да се направи характеристика на риска „тероризъм“ от застрахователна гледна точка и да се обосноват възможностите на застраховането срещу тероризъм за повишаване на корпоративната сигурност в химическата индустрия.

Осмо, да се очертаят предизвикателствата пред застраховането срещу тероризъм в контекста на екологичното застраховане.

Девето, да се изведе положителният опит на застрахователите в международен аспект в предлагането на сигурност чрез застраховане срещу тероризъм на химическия отрасъл.

Разнообразната палитра от въпроси в разглежданата проблематика изисква комплексен подход при изучаването на процесите, свързани със застраховането на екологичните рискове. Обширната тематика определя обстоятелството, че извън периметъра на разработката остават някои въпроси, които авторът определя като **ограничения на изследването**.

Първо. Авторското мнение е, че затрудненията в оценката на екологичните рискове от застрахователна гледна точка са свързани с факта, че тази оценка се основава изключително на анализите и експертните становища на тесни специалисти. Тя се базира на информация от експертни оценки